

Nr 167.

Av herr **Johansson** i Sollefteå m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett statens ingripande mot missförhållanden i avseende å innehållet i vissa avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt.

En starkt bidragande orsak till att jordbrukarebefolkningen särskilt i Norrland i så stor utsträckning sjunker ned i dåliga levnadsvillkor är den omständigheten, att den vid åtagande av skogsavverkningar, flottnings- och dikningsarbeten av förhållandenas tvång pressas underskriva kontrakt, varigenom den i många fall formligen bestjäles på frukterna av sitt arbete. Dylika arbeten utbjudas i regel på entreprenadauktioner, vid vilka den vilda konkurrensen mellan de oftast mycket fattiga och arbete mycket behövande kontraktstagarna förmår dem att underskriva nästan hur usla kontrakt som helst. Då de själva knappast kunna av egen kraft få till stånd behövlig förändring i dessa missförhållanden, är det av största vikt, att staten fäster sin uppmärksamhet vid kontrakten i fråga, vilkas oftast usla beskaffenhet kommer att här nedan med exempel närmare belysas.

Avverkningskontrakt.

Ett avverkningskontrakt från Gideå & Husums aktiebolag har följande lydelse:

»Undertecknad förbinder sig härigenom att för Gideå & Husums Aktiebolags räkning, senast innan den 15 april 19 . . till anvisat ställe å utdriva alla de å skiftet nr . . utstämplade gran- och furuträd, som på 15 fot hålla 5¹/₄ tum över barken och däröver, enligt följande bestämmelser:

1:o) Avverkningen börjas, såvitt möjligt är, å den från vattendraget längst bort belägna skiftesdelen och fortsättes mot vattendraget utan förbigående av något stämplat träd.

2:o) All fällning och aptering av virket skall ovillkorligen verkställas med såg, och fällningen ske vid övergången mellan rot och stam och så, att den kvarstående stubbens höjd ej överstiger tre tum. För varje avhuggning eller frisk stubbe, som är högre än 3 tum, tillerkännes bolaget rätt innehålla en skadeersättning av minst 50 öre.

3:o) Sågtimmer märkes på tvenne motsatta sidor med ett tydligt inhugget X, pappersved med f, en fot från storändan. Propps med ett hugg i storändan, allt timmer och propps av furu skall väl rundbarkas.

Allt virke levereras på anvisadt ställe eller tätt invid vattendraget på ordentliga underlag med rot och toppstockar i särskilda vältor samt med stämplarne uppåt.

4:o) i fråga om virkets aptering och behandling gäller till noggrann efter rättelse den särskilt gifna instruktion, och i övrigt de föreskrifter, som av virkesägarens ombud meddelas, och erkänner jag mig oberättigad att för oriktigt behandlat virke erhålla arbetslön. Ackordstagaren har därjämte att även i andra hänseenden noga rätta sig efter föreskrifter, som lämnas av virkesägarnas ombud som ock av skogsstatens tjänstemän och betjante.

5:o) Vid intumning av virket åligger ackordstagare att hålla virket fritt från snö och is samt att själv eller genom pålitligt ombud med erforderligt manskap närvara vid densamma i och för hantlangning och inmärkning av virke. I avtalet ingår skyldighet för ackordstagaren att, om det framkörda virket är underkastat kontroll från statens sida, vara behjälplig vid dess kontrollering.

6:o) Vägar, stigar och diken inom skiftet skola före dess afsyning upprensas, försummas detta tillerkännes bolaget rätt att på min bekostnad utföra arbetet.

7:o) Ackordstagaren medgiver bolaget rätt att avskeda huggare, som icke anses lämpliga för arbetet eller ock vägra ställa sig erhållna instruktioner till efter rättelse.

8:o) Vid ansvar enligt lag och författningar varnas ackordstagare för att avverka ostämplade träd samt att åstadkomma skada å annans mark och skog.

9:o) Vid timrets framforsling få under ingen förevändning sprintar användas, och ej heller yxa inhuggas i stockarne med risk att då så

sker ingen körlön för stocken erhålles, varjämte bolaget berättigas till den skadeersättning, som dess ombud anser lämplig.

10:o) För träd eller timmer, som vid avsyning av skiftet möjligen finnes kvar, äger bolaget att av avverkningslönen innehålla fulla värdet.

11:o) Sågtimmer apteras i längder från och med 12 till och med 29 fot. Avvikelse härifrån får dock ske, se instruktionen. Tumningen verkställes endast i udda fot med höjning och sänkning.

12:o) Skulle ej virket inom ovan bestämda tid vara framkört, äger bolaget att betinga annan person till kontraktets fullgörande på min bekostnad. Denna rätt inträder redan första mars, om bolaget anser att för mycket virke då ännu är kvar å skiftet.

13:o) Skulle laga hinder för avverkningen möta så upphör detta kontrakt att gälla, utan att någon ersättning därför kan hos ackordsgivaren avfordras. Skulle under avverkningens fortgång order givas om densammas upphörande, oavsett att den kontrakterade trakten ej hunnit utdrivas, vare ackordstagaren genast skyldig upphöra med arbetet och vare då fri att ersätta å skiftet kvarstående träd.

14:o) För varje onödigt fällande av tillväxtskog av tall och gran göres ackordstagare ansvarig och förklarar jag mig skyldig erlagga den skadeersättning bolaget kan finna för gott härför bestämma.

Till koj- och stallbyggnader får ej användas annat virke än av torr skog, oduglig till sågtimmer, och får denna tagas endast efter anvisning av vederbörande skogsbetjäning.

15:o) För framfört, odugligt virke, eller virke som ej håller bestämda minimidimensioner, erkänner jag mig oberättigad erhålla någon ersättning.

Betalningen erlägges i mån av arbetets fortgång, dock så att minst en fjärdedel inestår till slutlikvid, som lämnas först efter skiftets avsyning, vilken sker, sedan marken blivit snöfri.»

I sista punkten föreskrives betalningsvillkoren m. m. och slutar den med följande:

»Med förestående kontrakt, varav 2:ne exemplar äro upprättade och växlade, förklarar jag mig nöjd». Sedan följa ackordstagarens och ackordsgivarens namnunderskrifter. Sist är det naturligtvis bevitnat av tvenne ojäviga vittnen.

Den första anmärkningen mot kontraktet måste göras mot bestämmelsen i 2:o punkten. Där föreskrives »att den kvarstående stubbens höjd ej får överstiga 3 tum» samt att bolaget, om stubben är högre än denna höjd, äger rätt innehålla en skadeersättning av minst 50 öre.

Då man vet, att avverkningen sker under vintern i snö och köld, då marken är frusen och att bolagen ej avsyna avverkningarna förr än i juli, augusti eller september månader, så är det nästan omöjligt att i praktiken kunna efterleva bestämmelsen. Man måste äfven ta med i beräkningen att, under den tid på året avsyningen göres, marken och mossan är hoptorkad, varför en stubbe som under vintern är 3 tum från marken, under sommaren mycket väl kan vara någon halftum högre. Det inträffar även, att om huggarna med allra bästa vilja i världen försöka att avsåga stockarne jäms med marken, stubbarne ändå, på grund av markens ojämnhet, på något ställe äro över 3 tum, och strax äger i alla fall bolaget rätt att innehålla *minst* 50 öre för sådana stubbar.

Sandö sågverksaktiebolag föreskriver om denna sak: 50-öres böter för varje stubbe, som är högre än 2 tum från marken.

Örnsköldsviks ångsågsaktiebolag har helt enkelt föreskrivit, att »för varje stubbe, som enligt denna bestämmelse anses för hög, äger bolaget rätt innehålla en skadeersättning av 50 öre».

Om bolagets skogsfaktorer anse, att alla stubbar äro för höga, så får man inte diskutera om den saken, utan då äger bolaget rätt till minst 50 öre för varje stubbe.

Salsåkers ångsågsaktiebolag föreskriver i detta fall: »inga stubbar få huggas högre än en halv fot» — annars 1 krona böter.

Denna bestämmelse varierar sålunda betydligt bland de olika bolagen, såväl vad beträffar höjden som böternas storlek. Alla vilja dock ha skadeersättning för stubbar.

I 4:de punkten förbinder sig kontraktstagaren att vid avverkningen följa en viss instruktion »och i övrigt de föreskrifter, som av virkesägarens ombud meddelas, och erkänner jag mig oberättigad att för oriktigt behandlat virke erhålla arbetslön».

Genom en sådan bestämmelse, som återfinnes i samtliga avverkningskontrakt, blir kontraktstagaren praktiskt taget rättslös och mer än en har därigenom ruinerats. Så har hänt, att kontraktstagare av virkesägarnes ombud tillsagts att hugga timret 1 tum under föreskriven dimension. Kontraktstagaren har i enlighet med bestämmelsen i fråga nödgats rätta sig efter »föreskrifter, som av virkesägarens ombud meddelats» med resultat att han sedan gått förlustig betalningen för alla sådana stockar.

I 7:de punkten lämnas ett ordentligt svängrum för användning av arbetsgivarnes svarta listor. Kontraktstagaren, som bundit sig med alla

möjliga hårda bestämmelser, för att avverkningen och framkörningen av timret skall bli verkställd, måste likväl medgiva bolaget rätt att avskeda de huggare, som bolaget ej anser lämpliga. Många fackföreningsmedlemmar, som vid arbetskonflikter blivit misshagliga för arbetsgivarne i sågverksdistrikten, ha med stöd av denna bestämmelse avskedats från arbetet, när de vunnit livsuppehälle i skogstrakterna genom anställning som huggare åt någon kontraktstagare, och icke så få ha till sist icke sett sig någon annan utväg än att emigrera.

Samma taktik har även använts mot bolagets egna arrendatorer, som deltagit i fackligt organisationsarbete. De ha först nekats den sedvanliga avverkningen; har sedan en sådan arrendator begivit sig ut och fått timmerhuggning av en granne eller långt borta i en fjällsocken, så har det hänt, att den som åtagit sig avverkningen fått en vink om att »den där huggaren är olämplig» — han måste avskedas.

I 10:e punkten har man tillförsäkrat sig rätt att kontraktstagaren skall intill »fulla värdet» betala bolaget för träd, som vid avverknings-tidens slut ej äro huggna samt för kvarlämnade timmerstockar.

Salsåkers ångsågs a.-b. har i denna sak föreskrivit »en skadeersättning till bolaget av 6 kronor för varje efter denna tid (den 15 april) kvarvarande träd och 4 kronor för varje kvarlämnad stock».

Om våren kommer något hastigare än vanligt, snön tinar upp och kontraktstagaren ej hinner framköra timret, så anses det rättvist att han skall betala det rika bolaget för träd, som han ej hunnit hugga, och timmerstockar, som han ej hunnit framköra.

Man har trots dessa bestämmelser förbehållit sig rätt att på ackordstagarens bekostnad betinga sig annan person att utföra arbetet, vilket framgår av 12:e punkten.

Flottningskontrakt.

Enligt ett av Gideå & Husums flottningskontrakt, som kan anses vara typiskt, förbinder sig kontraktstagaren bland annat att efterkomma följande bestämmelser:

»Att ombesörja all inbomning och utläggning av ring- och led-bommar vid flottnings början på de ställen, som kunna anses erforderliga, samt uppdraga och upplägga desamma efter flottnings-tidens slut på anvisat ställe med ordentligt underlag och ströas mellan varje varv;

att så fort sig göra låter undanflotta allt i distriktet varande och

inkommande virke, så att några större massor ej hopas och därigenom försena och fördyra flottningen i nedanför liggande distrikt;

att så fort sig göra låter utvälta allt virke, som ligger på land och under flottningens gång uppflyter på slätter och stränder, så att ej in- grundningar uppstå;

att utbryta landbråtar i forsarne i mån efter vattnets fallande, så att ej större sådana bildas;

att hålla älven öppen, så att densamma ej stänges av timret;

att bedriva flottningen så skyndsamt som möjligt och att byggnader, bommar och annan föreningens material tillfogas så liten skada som möjligt;

att under hela flottningens pågående deltaga med minst . . . man;

att under inga villkor avsluta flottningen förr än flottchefen därtill lämnat tillstånd;

att ersätta föreningen för all den skada och förlust, som genom vårdslöshet eller försummelse från vår sida uppstår;

att efterkomma de befallningar, som av flottchefen eller annan föreningens förman meddelas, varjämte vi medgiva föreningen rätt på bekostnad av oss anskaffa manskap till utförande av det av oss genom försumlighet eller genom begagnandet av otillräckligt manskap försenade arbetet, samt att hava noggrann tillsyn över omhänderhavda materialer och vara ansvarig för desamma.

Skulle ackordstagarne utan flottchefens tillstånd upphöra med flottningen, äger föreningen rätt för det då verkställda arbetet betala efter gottfinnande och på vår bekostnad anskaffa manskap för ackordets fullgörande.

För det efter flottningens slut i det omkontrakterade distriktet möjligen kvarliggande virket ersätta ackordstagarne flottningsföreningen . . .

Ackordstagarne äro skyldige uppdraga under flottningens gång allt förekommande s. k. sjunkvirke på anvisad plats och med lämpliga underlag, samt ersätta föreningen med 1 krona för varje sådan befintlig klamp, som förefinnes ouppdragen å omkontrakterade distrikt efter flottningens slut.

I den händelse att ej allt virke från ovanliggande distrikt skulle under året nedkomma betalas för det framflottade i proportion efter ackordssumman.

Betalningen erlägges i mån av arbetets fortgång, dock skall hälften innestå till slutlikviden, som hålles i juni månad.

Möjligen uppstående tvister genom detta kontrakt få ej dragas inför domstol, utan skola avgöras av tre skiljomän på sätt lagen av den 28 oktober 1887 angående skiljomän stadgar.

Detta kontrakt får ej uppsägas eller överlåtas.»

Att ingå i någon längre kritik över detta kontrakt torde vara tämligen onödigt. Det talar för sig självt.

Det enda rätta vore naturligtvis, att bolagen eller flottningssällskapen betalade flottningsmanskaper en viss överenskommen lön och själva vore ansvariga för att flottningen bleve verkställd på bästa sätt. Lika naturligt vore det väl även, att flottningssällskapen själva ansvarade för uppstående olyckshändelser under arbetet.

Då några bönder underskrivit ett dylikt kontrakt, så har bolaget intet ansvar för vare sig det ena eller andra. Då äro ju kontraktstagarna arbetsgivare och måste i sin tur — om de ej själva hinna utföra arbetet — anskaffa behöfligt antal flottningsmanskaper. Uppstå stora timmerbråtar i forsarna (vilket ofta händer) och följderna därav blir olyckshändelser av något slag — broar och fördämningar sprängas, människor förolyckas — så har flottningssällskapet i flottleden intet ansvar. Ha i sådana fall kontraktstagarna något att ta utav, så kunna de mycket lätt bli utfattiga.

Man har även av försiktighetsskäl föreskrivit, att uppstående tvister ej få dragas inför domstol, utan skola avgöras av tre skiljomän på sätt lagen föreskriver.

Om någon tvist uppstår, skola sålunda parterna enligt denna lag utse ett ombud vardera och dessa båda skola utse den tredje ledamoten. Skulle de ej kunna förena sig om den tredje — vilket knappast är möjligt — så stadgar lagen att detta skall uppdragas till överexekutor. Det är uppenbart, att genom denna anordning långt större rättslig osäkerhet skapas än om tvisterna finge på vanlig laglig väg prövas.

Dikningskontrakt.

Ett av Mo & Domsjö bolags dikningskontrakt har följande lydelse:

»Härmed åtager jag mig att senast den . . . okt. år . . för Mo & Domsjö aktiebolags räkning utföra följande dikningsarbeten till pris, som här nedan angives:

Å (Här ifylles platsen där dikningsarbetet skall utföras, hur många meter som skall grävas samt den överenskomna ackordsumman.)

Jag förbinder mig vidare att upptaga till de dimensioner, som för vart av dem å kontraktets 2:a och 3:e sidor angives och att vid arbetets utförande ställa mig till noggrann efterrättelse såväl muntliga som skriftliga instruktioner, som av bolagets ombud lämnas.

I ovanstående kontrakt ingår läggande av de broar, som prövas nödiga, jämte erforderligt sprängningsarbete.

Om arbetet vid verkställd syn icke godkännes, äger ackordstagaren ej rätt fordra ny syn förr än nästkommande sommar. Skulle snö falla och is bildas i diken före kontraktstidens utgång, uppskjutes avsyningen av arbetet till nästa år.

Bolagets ombud äger rätt att när som helst uppsäga detta kontrakt och frånskilja de personer, ackordstagaren har i sitt arbete.

Å ackordsumman skall minst $\frac{1}{4}$ inestå tills arbetet hunnit av bolaget avsynas och godkännas, därvid kontraktet skall tecknas med bevis om arbetet blivit godkänt.

Av detta kontrakt äro tvenne exemplar upprättade, av vilka jag erhållit det ena.»

I kontraktet finnes dessutom en »dikningsinstruktion». Slutklämnen å denna lyder:

»Förutom det att ackordstagaren är skyldig efterkomma ovanstående föreskrifter, skall han även rätta sig efter de tillsägelser rörande arbetets utförande, som av bolagets ombud göras. Tredskas eller vägrar ackordstagare att ställa sig här ovan eller annorledes givna föreskrifter till efterrättelse, kan han, med förlust av möjligen inestående fordran, utan vidare från arbetet skiljas.»

Man kan gott säga, att även detta kontrakt talar för sig självt. Först binder sig kontraktstagaren att noga följa såväl muntliga som skriftliga instruktioner, som av bolagets ombud lämnas, och sedan, om arbetet vid verkställd syn ej godkännes, äger kontraktstagaren ej rätt att fordra ny syn förr än nästkommande sommar.

Vad en sådan hänsynslös bestämmelse betyder för fattiga arbetare är lätt att förstå. Antag att en familjeförsörjare arbetat under månader och fått ut en så liten betalning under arbetets gång, att han knappast har kunnat livnära sig, avsyningen kommer och han har förhoppning att få ut betalningen för sitt arbete och har i första hand tänkt att få köpa hem mat till familjen. Men så blir det någon liten anmärkning å arbetet, som kanhända skulle ta någon timmes extra arbete, och då har han ej rätt att fordra ny syn förr än nästkommande sommar.

Pengarna, som han skulle köpa hem mat för, stanna hos bolaget — och arbetet får göras om nästa vår, ty då ha dikena i det närmaste sjunkit ihop. Såvida han ej blir dömd efter sista bestämmelsen i dikningsinstruktionen och blir förklarad förlustig inestående fordran och får från arbetet skiljas.

Följden blir, att han själv och familjen får leva ännu mer under svältgränsen, och familjefadern får vara tacksam att för vilken betalning som helst släpa med timmeravverkning åt bolaget under den långa vintern. Samtidigt får han bo i bostäder, som lagstiftningen för tiotal år tillbaka borde ha förbjudit.

På grund härav föreslå undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i vad mån sådana missförhållanden kunna föreligga beträffande avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt, att ett statens ingripande för tryggande av kontraktstagarnas behöriga intressen är erforderligt samt att för riksdagen måtte föreläggas de förslag, vartill utredning må föranleda.

Stockholm den 5 februari 1915.

C. O. Johansson.
Sollefteå.

Ivar Vennerström.

I motionen instämma:

<i>Per Tysk.</i>	<i>J. R. Sundström.</i>	<i>Verner Hedlund.</i>
<i>C. A. Svensson.</i>	<i>Z. Höglund.</i>	<i>Christian Ericson.</i>
<i>Per Norin.</i>	<i>Magnus Bengtsson.</i>	<i>O. W. Edbom.</i>
<i>Rikard Eronn.</i>	<i>Nils Olsson</i> i Rödningsberg.	<i>Axel Lindström.</i>
<i>Carl Lindhagen.</i>		<i>O. W. Stenudd.</i>

